

Francesc Canosa

Periodista i escriptor

A Francesc Canosa (Barcelona, 1975) li agrada explicar històries de gent anònima. A 'Fumar-se el franquisme. La Catalunya caliquenyo' (Ara Llibres) reivindica la lluita per sobreviure dels pagesos de Lleida com a herois invisibles de la resistència franquista

“Vindico els pagesos que es van fumar el franquisme”

◆◆◆◆ Silvia Marimon

El llibre és un compendi de relats sobre personatges reals. A les primeres pàgines els defineixes com els germans catalans de Superman. És una història sobre com es pot tirar endavant quan ho tens tot en contra. Els Supermans de la postguerra són els pagesos amb els seus superpoders domèstics d'autosuficiència. Fan oli, pa, vi, albergínies, pomes, peres... i caliquenyos. Lleida va ser la gran fàbrica de caliquenyos de Catalunya, i fins i tot a Madrid se'n van fumar. El caliquenyo va salvar moltes vides.

En quin sentit?

Moltes dones es van incorporar al món laboral gràcies als caliquenyos. Molts van poder pagar l'educació dels fills i tirar endavant. El caliquenyo va desaparèixer quan desapareix el franquisme. Vaser una taula de salvació en un moment en què tota la mar estava crispada; la gent es va agafar al caliquenyo per salvar-se. Unade

les històries del llibre, la del Llibert Castelló, té un punt metafòric. És una lluita titànica contra el monopoli del tabac que tenia Tabacalera des del 1636. És una justícia poètica. El llibre parla d'una lluita per la supervivència i de com es crea una geografia del fum. Un país que s'enlaira. Un país que transforma la mitologia: l'Atlàntida catalana. No s'enfonsa, emergeix. L'Atlàntida catalana és la Lleida humida del canal d'Urgell. Estem parlant d'una identitat. Reivindico molt Lleida. És la Catalunya invisible. No té relat. Hi ha pocs escriptors que hagin explicat Lleida. I el que crec que l'ha explicat millor, curiosament, és el més desconegut: Joan Barceló.

Per què creus que ha sigut així?

Lleida és el futur perquè encara s'ha de descobrir. És on s'inventa el surrealisme perquè la realitat és tan dura que has de ser surrealista. Les condicions han sigut duríssimes. Tot allò era un desert. Per a mi, el

“EL CALIQUENYO VA SER UN ASCENSOR SOCIAL I AIXÒ ÉS UNA LLIÇÓ MOLT GRAN”

gran relat del segle XX és el canal d'Urgell. És un pacte entre burgesos i pagesos, un pacte entre la ciutat i el camp. Lleida és com un cargol. No hi ha exhibició, tot es mou porticons endins. Potser per una qüestió econòmica. Sempre hi ha hagut aquesta actitud, la de no sobresortir, la d'anar fent. A Lleida han passat moltes coses, però ningú s'ha preocupat d'explicar tots els canvis socials que hi ha hagut.

Al llibre les fonts són totes orals. Els testimonis han viscut en pròpia pell les històries que expliques.

Sóc periodista. M'hi he dedicat sempre. I hi ha una cosa que he fet des del primer dia: tutejar amb la realitat. Es tracta d'un llibre-reportatge periodístic. Abans de quedar amb algú vaig al bar, camino pels carrers i em documento molt. Vaig intentar fer el llibre fumant caliquenyos. No me'n vaig sortir. Necessitava sentir aquesta olor, perquè és una olor

molt determinada, s'enganxa. És molt bèstia. S'enganxa al cabell, a la roba... És una olor rudimentària, imperfecta, no és agradable.

A través del caliquenyo expliques la resistència al franquisme.

El més important és explicar el franquisme des d'un altre punt de vista. Queda molt per explicar d'aquesta època. Quan s'ha fet, s'ha fet des d'un punt de vista polític. Vindico la gent anònima que va lluitar contra el franquisme amb el caliquenyo. Els pagesos que es van fumar el franquisme. Crec que pot ser més heroic que córrer davant una manifestació. Els que feien caliquenyos se la jugaven. La història moltes vegades s'ha explicat a través d'un reduït carnet ideològic. Uns pocs han explicat a molts. Hi ha l'èpica dels guanyadors i d'uns determinats perdedors. Però els que van resistir, els que van dedicar-se a fer caliquenyos, també van guanyar.

Com guanyen aquests resistents?

Tiren endavant. Van poder guanyar-se la vida i pujar els fills. El caliquenyo va ser un ascensor social. I això és una lliçó molt gran. Els pagesos toquen a terra. Treballen a la intempèrie i, si vénen adversitats, busquen solucions. Si una gelada ho mata tot, doncs planten tabac.

El llibre ret un homenatge a la pagesia lleidatana.

Reivindico tota aquesta gent. No s'ha donat prou importància a tota aquesta generació que va viure el franquisme i que, d'una manera o altra, va acabar sent intoxicada. Jo tinc més simpatia amb el meu avi que no pas amb el meu pare. Perquè el meu avi va poder conèixer i viure en una societat lliure i, en canvi, el meu pare va viure en una habitació amb un aire que estava intoxicat. Però la generació del meu pare va fer de biga, ho va suportar tot. Va aguantar.

I aguantar és heroic?

El més difícil a la vida és la continuïtat, i més en un país amb tants *coitus interruptus* com el nostre. Amb les guerres tot un món desapareix i s'ha de reconstruir. Si ara som aquí és perquè hi ha hagut uns anys de continuïtat. Amb una atmosfera absolutament adversa, la generació dels meus pares va continuar treballant. No va dimitir. I això és molt més heroic que anar a una manifestació dels anys 60. Admiro aquestes ganes de tirar endavant, fer-ho de manera col·lectiva. En aquests pobles s'ajudaven els uns als altres. És aquesta resistència la que ha fet que hàgim pogut avançar. S'ha aconseguit molt més gràcies a aquesta generació de gent anònima que no pas amb les sopes de lletres de mil i una formacions polítiques dels anys 60 i 70. ◆◆